

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

ویراست دوم

راهی دیگر برای دیدن

راهنمای علمی و عملی آموزش توانمندی‌های کودک نابینا

جهت آموزش به پدران، مادران و مربیان
کودکان کم‌بینا و نابینا

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

راهی دیگر برای دیدن

مؤلفان: زهرا شاهی - بهرام جدیدی

To See Without Vision

By: Zahra Shahi & Bahram Jadidi

دوران کودکی، دوران فراگیری مهارت‌های مختلف حرکتی و اجتماعی کودکان دارای مشکلات بینایی است و والدین، بهترین مربیان این کودکان می‌باشند. لکن، در صورتی که ایشان آموزش‌ها و اطلاعات لازم و ضروری در خصوص این مهارت‌ها را فرا نگرفته باشند، چگونه می‌توانند از عهده انجام این وظیفه مهم برآیند؟ نحوه ارائه آموزش‌ها در این کتاب، به گونه‌ای است که والدین و مربیان کودکان و دانش‌آموزان نابینا را به نحو مطلوبی، با اصول آموزش این مهارت‌ها آشنا ساخته و از طریق انتقال این آموزش‌ها به کودکان و دانش‌آموزان، ایشان را به استقلال و خودکفایی بهتری برساند. به همین منظور مؤلفین در نگارش این کتاب از هنر ساده گفتن و ساده نوشتن، جهت ایجاد ارتباط نزدیک‌تر با مخاطبان استفاده نموده‌اند.

انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

مؤلفان: زهرا شاهی - بهرام جدیدی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۶۳-۰۹-۳
قیمت: ۱۲۵۰۰۰ ریال

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهی دیگر برای دیدن

راهنمای علمی و عملی

آموزش توانمندی‌های کودک نابینا

جهت آموزش به پدران، مادران و مربیان کودکان کم‌بینا و نابینا

(ویراست دوم)

تألیف:

زهرا شاهی

بهرام جدیدی

سرشناسه	: شاهی، زهرا، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: راهی دیگر برای دیدن: راهنمای علمی و عملی آموزش توانمندی‌های کودک نابینا.../ تالیف زهرا شاهی، بهرام جدیدی.
وضعیت ویراست	: [ویراست ۲].
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: مصور.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۶۳-۰۹-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
عنوان دیگر	: راهنمای علمی و عملی آموزش توانمندی‌های کودک نابینا...
موضوع	: کودکان نابینا -- آموزش و پرورش
موضوع	: کودکان نابینا -- خدمات
موضوع	: کودکان نابینا -- راهنمای مهارت‌های زندگی
شناسه افزوده	: جدیدی، بهرام، ۱۳۳۹ -
شناسه افزوده	: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
رده بندی کنگره	: HV۱۶۳۸/ش۲۲ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی	: ۳۷۱/۹۱۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۴۷۲۹۹

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نام کتاب: راهی دیگر برای دیدن

تألیف: زهرا شاهی - بهرام جدیدی

باهمکاری: لیلا جدیدی - ناصر صادقیپور

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۶۳-۰۹-۳

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۲۵۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: دوم (ویراست دوم)

چاپ: ارشیا

سال انتشار: ۱۳۹۴

ناشر: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نشانی: اوین، بلوار دانشجو، خیابان کودکان، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تلفکس: ۲۲۱۸۰۰۸۱

با قدردانی از همکاری

● هماهنگی و نظارت: پرستو تاجیک ● ویراستار ادبی: دکتر زهرا حداد

● صفحه‌آرا: گروه گرافیکی ارشیا ● طراحی جلد: گروه گرافیکی ارشیا

همه حقوق نشر برای ناشر محفوظ است؛ هرگونه استفاده از متن به هر صورتی در قالب کتابچه، جزوه، تهیه CD آموزشی، تهیه نرم‌افزار، استخراج آزمون، ترجمه به دیگر زبان‌ها و استفاده از مطالب کتاب، اشکال، تصاویر و... بدون اجازه کتبی از ناشر غیر قانونی است.

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

(بارالها، بخشای، من و پدر و مادرم و مؤمنین را، در روز حساب)

خداوند متعال در سوره عبس خطاب به حضرت رسول(ص) پیرامون نابینایی که به مجلس آن حضرت وارد گشته، اشاراتی را می‌فرماید که حاکی از لطف و مرحمت باری تعالی به بندگان نابینای خود می‌باشد و پس از خطاب قرار دادن حضرت رسول(ص) کلیه کسانی که شنونده این آیات می‌باشند را به توجه و رسیدگی به امور نابینایان امر می‌فرماید (۱) و شاید پس از نزول این آیات باشد که حضرت رسول(ص) می‌فرماید: ”هر آنکس که نابینایی را تا چهل قدم راهبری نماید خداوند گناهان گذشته او را می‌بخشاید“ (۲)

«باساس و ستایش به درگاه خدای مهربان»

تقدیم به:

نایب‌نایان علاقمند به ورزش،

مادران، پدران و مربیان کودکان ناینا

و تمامی افرادی که علاقمند به تحقیق و یافتن راه‌های نوین آموزشی برای افراد ناینا هستند.

و تقدیم به:

پدر و مادرم

و فرزندانم

که در تمامی مراحل زندگی یار و یاورم بوده‌اند.

«سپاس و قدردانی»

از همکاران محترم در آموزش و پرورش استثنایی خانم با: هسیتی، فقی، مایلی، طادی، فلاحی، آتش سخن، میلانی، خواجه افضل، فریضی، کرباسی زاده، میکخواه، موکویی، مریم جعفری و جناب آقای محمد کردی پور که در زمینه های علوم ناینیان و موارد اجرایی یاریمان کردند سپاسگزاری می نمایم.

از دانش آموزان ناینانی که مشوقان خوبی برای انجام تحقیقات ناینیان بوده اند سپاسگزاری می کنیم.
از دانشجویمان علاقه مند، اولیاء دانش آموزان نایننا و کلیه علاقه مندان که در طول اجرای این کتاب ماریاری نمودند قدردانی می نمایم.

چنین از زحمات کلیه عزیزانی که در این راه، این فکر راری دادند، سپاسگزاریم و توفیق یکایک ایشان را در کلیه مراحل زندگی، از درگاه احدیت خواستاریم.

خدا یار چنان کن سرانجام کار
تو خوشنوداشی و مار سگار

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱۵	مقدمه مؤلفین
۱۹	فصل اول: سخنی چند با والدین و مربیان کودکان نابینا
۲۴	سخنی چند با والدین و مربیان
۲۴	مباحث روحی، روانی تأثیر گذار در آموزش
۲۴	- تلقین
۲۶	- ترس
۲۷	- اعتماد به نفس
۲۷	- تمرکز و حافظه
۲۸	- محیط اجتماعی
۲۹	- تقویت حافظه
۳۰	- دقت
۳۱	فصل دوم: آموزش مهارت‌های خودیاری
۳۱	آموزش مهارت‌های خودیاری
۳۱	- مقدمه
۳۳	- نظافت شخصی
۳۶	- شستن وسایل بازی و لباس
۳۶	- نظم و ترتیب
۳۸	- روش صحیح غذا خوردن
۴۰	- روش صحیح لقمه درست کردن
۴۱	- برداشتن شیرینی، چای و قند
۴۲	- پوست کندن میوه‌ها
۴۲	- آشنایی با لبه کارد و نحوه صحیح بدست گرفتن کارد
۴۴	- پوست کندن پرتقال

- ۴۵ پوست کندن سیب
- ۴۵ در آوردن هسته میوه‌ها (هلو، زردآلو، شلیل، گیلاس، آلبالو، آلو، خرما و.....)
- ۴۶ برش زدن میوه‌هایی مثل خربزه، هندوانه و طالبی
- ۴۶ برش زدن انار و دانه کردن آن
- ۴۷ پوست کندن سیب‌زمینی، پیاز، هویج و خرد کردن لوبیا
- ۴۸ شناخت انواع سبزیجات و پاک کردن آن‌ها (تقویت لامسه و بویایی)
- ۴۹ درست کردن سالاد
- ۵۰ رنده کردن (برش زدن با کارد) و تهیه غذاهای ساده
- ۵۰ آشنایی با میوه و غذاهای فاسد شده
- ۵۱ آداب اجتماعی
- ۵۲ آداب معاشرت
- ۵۳ آداب غذا خوردن
- ۵۴ آداب پذیرایی از میهمان نابینا
- ۵۴ آداب میهمانی رفتن نابینا
- ۵۴ آداب کمک کردن نابینا در میهمانی
- ۵۶ آداب اجتماعی سوار و پیاده شدن به وسایل نقلیه
- ۵۷ آداب رفتن به مسافرت
- ۵۸ آداب خرید کردن

فصل سَوم: درک محیط و تصور ذهنی از پیرامون خود ۵۹

- ۵۹ درک محیط و تصور ذهنی از پیرامون خود
- ۵۹ آشنایی با محیطی که کودک نابینا در آن زندگی می‌کند
- ۶۱ مشابه‌سازی
- ۶۲ مشابه‌سازی مکان‌ها
- ۶۵ مشابه‌سازی جهت آموزش حرکات پایه
- ۶۵ مشابه‌سازی جهت تقویت حس لامسه
- ۶۷ مشابه‌سازی در جهت تقویت حس شنوایی با ایجاد صداهای مختلف
- ۶۸ مناسب‌سازی محیط و مکان‌ها با توجه به نیازهای کودکان نابینا
- ۷۲ استفاده از چراغ‌های راهنمایی گویا برای عبور افراد نابینا
- ۷۲ مناسب‌سازی در جهت تهیه میز و صندلی برای کودکان نابینا

۷۳	- مناسب سازی وسایل ارتباط جمعی، کتب و نشریات
۷۴	آشنایی با محیط، طبیعت و فصول
۷۴	- لمس فصول
۷۵	- آشنایی با حیوانات
۷۹	فصل چهارم: آشنایی با مهارت های حرکتی و ورزشی
۷۹	مهارت های حرکتی
۸۰	فواید ورزش برای کودکان نابینا
	- نکاتی که در پیشرفت ورزش کودکان نابینا، مناسب است از طرف معلم و مربی ورزش
۸۱	رعایت شود
۸۲	- نکات مهم و ایمنی در ارتباط با اجرای مهارت های حرکتی و ورزشی کودکان نابینا
۸۳	- شناخت طرز قرار گرفتن بدن
۸۴	- طرز صحیح نشستن
۸۴	- طرز صحیح ایستادن
۸۶	- طرز صحیح راه رفتن
۸۷	- طرز صحیح زمین خوردن
۸۷	بررسی مشکلات شایع ساختار اسکلتی کودکان نابینا
۸۹	- سر به جلو
۹۰	- پشت گرد
۹۱	- کمر گود (پشت گود)
۹۲	- کمر صاف (پشت صاف)
۹۳	- زانوی ضربدری
۹۵	- زانوی کمانی (پرانتری)
۹۶	- صافی کف پا
۹۷	روش های آموزش مهارت های حرکتی به کودک نابینا
۹۸	- آموزش بریلینگ، روش لمس بدن مربی در حین اجرای مهارت
۹۸	- آموزش لمس، روش لمس بدن شاگرد در حین اجرای مهارت
۹۹	- آموزش تصاویر برجسته شده، روش آموزش مهارت های حرکتی
۱۰۰	- آموزش کلامی، روش آموزش مهارت های حرکتی
۱۰۰	آموزش مهارت های حرکتی در قالب بازی ها

- ۱۰۱ بازی وسطی با توپ زنگدار
- ۱۰۲ بادکنک‌های زنگدار
- ۱۰۲ بادبادک‌های زنگوله‌دار
- ۱۰۲ استخر توپ
- ۱۰۳ قل دادن توپ زنگدار به سمت یکدیگر
- ۱۰۳ ترامپلین
- ۱۰۴ تاب بازی
- ۱۰۵ طناب زدن
- ۱۰۷ منچ نابینایی
- ۱۰۷ دومینو
- ۱۰۸ چرخش پا (رقص پا)
- ۱۰۹ کش بازی (کش زنگدار)
- ۱۰۹ حفظ تعادل در هنگام سُر خوردن
- ۱۱۰ دویدن با استفاده از وسایل کمک آموزشی
- ۱۱۰ دویدن با استفاده از دو دوار
- ۱۱۱ دویدن با استفاده از دستگاه طاقی
- ۱۱۳ راه رفتن بر روی دیوارهای تعادلی، تعادلی متحرک
- ۱۱۴ حلقه هولاهوپ زنگدار
- ۱۱۵ سُر سُر توپ زنگدار
- ۱۱۶ یویو
- ۱۱۷ لی لی کردن
- ۱۱۷ آشنایی با تعدادی از رشته‌های ورزشی افراد نابینا
- ۱۱۷ گلبال
- ۱۱۸ شודان (تنیس روی میز افراد نابینا)
- ۱۲۰ دو و میدانی
- ۱۲۲ بولینگ
- ۱۲۳ شطرنج
- ۱۲۴ ژیمناستیک
- ۱۲۵ دوچرخه سواری (در پیست مخصوص)

۱۲۷	- بسکتبال (مناسب‌سازی شده برای افراد نابینا).....
۱۲۹	- فوتبال.....
۱۳۱	- شنا.....
۱۳۲	نتایج مثبت طرح آموزش تلفیقی - فراگیر.....
۱۳۵	فصل پنجم: آموزش‌هایی جهت تقویت حواس
۱۳۵	آموزش‌هایی جهت تقویت حواس باقی‌مانده (کمک به مهارت‌های جهت‌یابی و حرکت).....
۱۳۵	فعالیت‌هایی جهت حفظ و تقویت باقی‌مانده بینایی.....
۱۳۶	فعالیت‌هایی جهت تقویت حس شنوایی.....
۱۳۶	- درک و تشخیص صداها.....
۱۳۶	- تمایز میان انواع مختلف صداها.....
۱۳۷	- تعیین جهت و سپس منشأ صدا.....
۱۳۷	- دریافت انعکاسات صوتی.....
۱۳۸	- موسیقی.....
۱۳۹	فعالیت‌هایی جهت تقویت حس بویایی و چشایی.....
۱۴۰	فعالیت‌هایی جهت تقویت حس لامسه.....
۱۴۰	- لامسه پا.....
۱۴۰	- لامسه دست.....
۱۴۰	- لامسه صورت.....
۱۴۱	- آموزش‌ها و مهارت‌های اولیه جهت تقویت حس لامسه.....
۱۴۱	- بازی‌های کمکی جهت تقویت حس لامسه.....
۱۴۱	- شن بازی.....
۱۴۱	- گل بازی (سفالگری).....
۱۴۲	- کار با چوب و سمباده زدن (نجاری - معرق).....
۱۴۲	- معرق.....
۱۴۳	- نقاشی.....
۱۴۶	- ترسیم اشکال با نقاط برجسته (مداد نابینایی - رولت).....
۱۴۶	- نقاشی روی گونی.....
۱۴۷	- کار روی دست چوبی.....
۱۴۸	- طراحی تابلوهای برجسته.....

- ۱۴۸ آموزش رنگ‌ها به افراد نابینا
- ۱۴۹ آموزش رنگ‌ها به افراد کم‌بینا
- ۱۴۹ کاردستی و نقاشی بر روی سینی و بطری‌های پلاستیکی
- ۱۵۰ تلق‌های کمک آموزشی جهت افراد کم‌بینا
- ۱۵۰ درک مفاهیم حسی (گرمی، سردی، نرمی، زبری، خشکی، خیس‌ی)
- ۱۵۳ فصل ششم: ایجاد مهارت سخن‌وری و تقویت قدرت بیان در کودکان نابینا
- ۱۵۵ فصل هفتم: مهارت‌های جهت‌یابی و حرکت
- ۱۵۵ مهارت‌های جهت‌یابی و حرکت
- ۱۵۶ علائم راهنما
- ۱۵۶ نشانه‌ها
- ۱۵۷ روش‌های شماره‌گذاری در داخل و خارج ساختمان
- ۱۵۹ تخمین اندازه‌ها
- ۱۶۱ جهات جغرافیایی
- ۱۶۲ راهنمای بینا
- ۱۶۲ انواع گرفتن
- ۱۶۲ حرکت با راهنمای بینا
- ۱۶۳ برگشت - دور زدن
- ۱۶۳ تعویض طرفین - رفتن به طرف دیگر راهنما
- ۱۶۳ عبور از راه‌های باریک
- ۱۶۴ پله‌ها
- ۱۶۵ نشستن
- ۱۶۶ حفاظت از خود
- ۱۶۶ بالا نگه داشتن دست و ساعد
- ۱۶۷ پایین نگه داشتن دست و ساعد
- ۱۶۸ ردیابی
- ۱۶۹ انتخاب مسیر
- ۱۶۹ حرکت در مسیر مستقیم
- ۱۶۹ روش‌های جستجو

۱۶۹	- روش محیطی
۱۷۰	- روش رفت و برگشت
۱۷۱	- مهارت‌های مربوط به عصا
۱۷۲	- مهارت‌های حرکت با عصا
۱۷۲	- حرکت با راهنمای بینا
۱۷۲	- معمولاً به دو روش می‌توان عصا را در دست نگاه داشت
۱۷۲	- روش نگهداشتن عصا به طور مورب
۱۷۴	- تعویض دست‌ها در روش نگه داشتن عصا به طور مورب
۱۷۴	- برخورد با اشیاء
۱۷۴	- عبور از درب
۱۷۵	- ردیابی با کمک عصا
۱۷۵	- روش مورب در ردیابی
۱۷۶	- بالا رفتن و پایین آمدن از پله‌ها با کمک عصا
۱۷۸	- روش نگه داشتن عصا در روش ضربه‌ای
۱۸۰	- ردیابی با روش ضربه‌ای
۱۸۱	- تحرک و جهت‌یابی
۱۸۱	- هدف‌های کلی
۱۸۱	- هدف‌های رفتاری
۱۸۲	- شناخت محیط پیرامون مدرسه
۱۸۳	- شناخت محیط داخلی مدرسه
۱۸۳	- شناخت کلاس
۱۸۵	فصل هشتم: ترکیب و کاربرد مهارت‌های آموخته شده
۱۸۷	واژه‌نامه
۱۹۳	معرفی چند منبع مفید
۱۹۵	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

لزوم تألیف در خصوص کودکان استثنایی به عنوان عضوی از اعضای اجتماع، امری بسیار حیاتی است و روند روزافزون گسترش و توسعه در شناخت و آموزش کودکان استثنایی، این کار را ضرورت می‌بخشد. هدف از تألیف کتاب حاضر، آموزش و بهبود شیوه‌های زندگی کودکان و دانش‌آموزان نابینا در جامعه است. تأکید مؤلفین بر روشی است که کودک و نیازهای حرکتی و اجتماعی او محور اصلی قرار گیرد. مؤلفین افتخار آن را داشته‌اند که به طور مستقیم به آموزش مهارت‌های حرکتی کودکان و نوجوانان نابینا پرداخته‌اند و در امر آموزش و تربیت معلمان و مربیان کودکان استثنایی سهیم بوده‌اند. لذا به لحاظ شناخت عملی- نظری، دست به کار تألیف این کتاب زده‌اند. این کتاب حاصل بیش از ۳۰ سال تجربه مؤلفین در خصوص آموزش و پژوهش در زمینه‌های مختلف برای کودکان و دانش‌آموزان نابینا می‌باشد. در نگارش این کتاب از هنر ساده گفتن و ساده نوشتن استفاده نمودیم تا بتوانیم با مخاطبان ارتباط نزدیک‌تری را برقرار نماییم. مطالب این کتاب مخاطبان خاص خود را دارد. این مخاطبان را والدین، مربیان، معلمان مدارس عمومی و نیز معلمان کودکان استثنایی، دانشجویان، دانش‌آموزان و بطور کلی افراد قشرهای مختلف جامعه تشکیل می‌دهند، که هر یک به نوعی از آن بهره خواهند گرفت.

دوران کودکی، دوران فراگیری مهارت‌های مختلف حرکتی و اجتماعی است و والدین، بهترین مربیان کودکان نابینا می‌باشند. لکن در صورتی که ایشان آموزش‌ها و اطلاعات لازم و ضروری را فرا نگرفته باشند چگونه می‌توانند از عهده انجام این وظیفه مهم برآیند؟ نحوه ارائه آموزش در این کتاب، به گونه‌ای است که والدین و مربیان کودکان و دانش‌آموزان نابینا را تا حد امکان با اصول آموزش مهارت‌های پایه آشنا سازیم تا ایشان بتوانند از طریق انتقال این آموزش‌ها به کودکان و دانش‌آموزان، ایشان را به استقلال و خود کفایی برسانند و بتوانند با کمترین وابستگی، برای بر طرف کردن نیازهای شخصی و اجتماعی خود اقدام نمایند. این آموزش‌ها با توجه به محدودیت‌های کودکان دارای معلولیت بینایی و نگرش به توانمندی‌های ایشان در اجرای حرکت‌ها طراحی شده است. با این شیوه می‌توان قابلیت‌ها و توانایی‌های این کودکان را هر اندازه که اندک باشد، از طریق اجرای برنامه‌های مناسب آموزشی توسعه

داد و از طریق غنی ساختن محیط زندگی کودک، شرایطی را فراهم آورد که او از نظر جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی و غیره بهتر رشد کنند و در اجتماع از شرایط شهروندی یکسانی، با دیگر کودکان برخوردار شوند.

کتاب دربرگیرنده هشت فصل و دو پیوست می‌باشد. در فصل نخستین، روی سخن ما با والدین، اولین، بهترین و مناسب‌ترین مربیان کودکان نابینا می‌باشد. والدینی که وظیفه ما است تا ایشان را کمک و همراهی کنیم تا پرورش دهنده کودکانی باشند که در آینده نه چندان دور، در اجتماع، به عنوان عضوی مفید و مؤثر، کمک حال سایر اعضای اجتماع شوند. لذا کودکان نابینا از والدین، مربیان و سایر افراد اجتماع، انتظاراتی دارند که در این فصل مطرح گردیده است. در این فصل به مواردی اشاره می‌گردد که در تکوین شخصیت کودکان نابینا تأثیر گذارند و اثر آن ممکن است در تمامی طول عمر، با وی همراه باشد. فصل دوم دربرگیرنده آموزش مهارت‌های خود یاری و آشنایی با آداب اجتماعی روزمره به کودک نابینا می‌باشد. مهارت‌های آموزش داده شده در این فصل، نتیجه تجربیات عملی مؤلفین، حاصل آزمون و خطاهایی است که ایشان در زمینه ساده‌ترین و کاربردی‌ترین امور روزمره، در طول فعالیت‌های آموزشی خود، به آن‌ها دست یافته و به رشته تحریر در آورده‌اند. در فصل سوم سعی شده است تصویری که ما از محیط پیرامون خود می‌بینیم را با کمک مناسب سازی‌ها و مشابه سازی‌های پیشنهادی، برای کودکان نابینا ملموس نماییم و به این وسیله ادراکات کودک نابینا از محیط پیرامون را به واقعیت نزدیک کنیم.

یکی از کاربردی‌ترین مسیرهای دستیابی به اهداف آموزشی، ورود از طریق مسیرهایی است که کودک نسبت به آن‌ها علاقه دارد. همانطور که مطلع هستیم کودکان نابینا بیش از سایر کودکان استثنایی به امکانات و وسایل آموزشی مناسب نیازمندند و وجود وسایل و ابزار کافی برای تربیت کودک امری ضروری است. در فصل چهارم مهارت‌های حرکتی و ورزشی که کودکان نابینا علاقه‌مند به انجام آن‌ها هستند و توانایی انجام آن‌ها را نیز دارند گردآوری و توضیح داده شده است و پیشنهاد می‌شود این فصل با دقت بیشتری مطالعه شود. در این فصل سعی شده است تا نتایج تجربیات مؤلفین، در زمینه چگونگی آموزش و اجرای بازی‌ها و رشته‌های ورزشی مختلف در اختیار والدین و مربیان قرار گیرد. بسیاری از مطالب، از تحقیقات و تجربیات مؤلفین از طریق کار با معلولین بینایی به دست آمده است. در مسیر دستیابی به این اهداف آموزشی، نیازمند استفاده از وسایل و ابزارهایی برای کمک به مشاهده و رفع مشکلات ساختاری و حرکتی دانش‌آموزان نابینا بودیم. با پیگیری‌هایی که به عمل آمد متوجه شدیم که آن وسیله یا هنوز ساخته نشده و یا از نظر مادی، تهیه آن برای ما امکان‌پذیر نبود. لذا بر آن شدیم تا از طریق ابداع و مناسب‌سازی و با کمک گرفتن از وسایل و امکانات موجود، اقدام به ساخت این وسایل، برای استفاده کودکان نابینا بنماییم تا والدین و مربیان بتوانند با کمک گرفتن از این وسایل، مهارت‌ها را با کودک خود تمرین نمایند. بخش وسیله‌های کمکی در نوع خود برای اولین مرتبه عرضه می‌شود. این

بخش در پاسخ به نیازهای مربیان و والدین برای اطلاع از کارکرد و طرز عمل این وسیله‌ها و آگاهی از نحوه استفاده بیشتر از آن‌ها نوشته شده است.

در ابتدای فصل چهارم به نکات مهمی در ارتباط با نحوه صحیح انجام مهارت‌های روزمره مانند ایستادن، نشستن، راه رفتن و مانند آن که بسیار ساده به نظر می‌آید اشاره شده است. لازم به توضیح است این مهارت‌ها، اصلی‌ترین ارکان حرکتی ما را در طول مدت زندگی، تشکیل می‌دهند. در صورتی که این مهارت‌ها صحیح فرا گرفته نشده باشند اثرات نامطلوب آن، در تمامی طول مدت زندگی با کودک همراه خواهد بود. لذا ضرورت آموزش صحیح این مهارت‌ها به کودکان نابینا یادآوری می‌گردد.

طرح آموزش تلفیقی - فراگیر مدت زمانی است که در مدارس عادی در حال اجراست. تعدادی از نتایج مثبت اجرای این طرح، در ارتباط با مهارت‌های حرکتی و ورزشی برای کودکان نابینا، در انتهای فصل چهارم، آورده شده است. لازم به توضیح است به لحاظ روند تلفیق و عادی‌سازی فضای آموزش و پرورش، به زودی تمامی معلمان، کودکان استثنایی را در کلاس‌های خود مشاهده خواهند نمود. بنابراین می‌توان معلمان را ترغیب نمود تا به دانش‌آموزان دارای معلولیت بینایی از زوایای بنگرند که توانایی‌های آنان مورد توجه قرار گیرد و برای شرکت‌شان در فعالیت‌های حرکتی و تربیت بدنی، با استفاده از راهنمایی‌های تجربی نوشته شده در این کتاب، تغییرات و تعدیلاتی را در نحوه آموزش و اجرای فعالیت‌های آموزشی بکار ببندند. لذا آمادگی و آگاهی‌های لازم، در این زمینه می‌تواند آنان را در امر آموزش این عزیزان، موفق‌تر سازد.

در فصل پنجم کتاب، پیرامون راه‌های تقویت حواس توضیح داده شده است. کودک نابینای ما، از حواس دقیقی به صورت بالقوه برخوردار است و در صورتی که از این حواس به درستی استفاده کند، خواهد توانست جبران کمبود استفاده از حس بینایی را تا حد زیادی بنماید. این امر زمانی تحقق خواهد یافت که نحوه صحیح بکارگیری و تقویت سایر حواس، به کمک آموزش و بازی‌های متنوع برای او توضیح داده شود. مهارت‌های ایجاد سخن‌وری در فصل ششم کتاب توضیح داده شده است. مهارت در صحبت و قدرت بیان، از جمله مهارت‌هایی است که به کمک آموزش و تمرین، قابل پرورش می‌باشد. خوشبختانه افراد نابینا در این زمینه از استعداد فراگیری بالایی برخوردارند و در صورت آموزش می‌توانند از این مهارت، جهت حضور مؤثر در اجتماع استفاده نمایند. در فصل هفتم، مهارت‌های جهت‌یابی در زمینه تعیین جهات و سهولت حرکت، به تفصیل توضیح داده شده است. این فصل به شناخت محیط‌های باز از محیط‌های بسته، راه‌های حرکت در محیط‌های آشنا و غیر آشنا، روش‌های ردیابی با کمک عصا و بدون استفاده از عصا، همچنین روش‌های مختلف جستجو در محیط پرداخته است و در نهایت در فصل هشتم کتاب، به ترکیب و کاربرد مهارت‌های آموخته شده قبلی در این کتاب پرداخته شده است.

در بخش انتهایی کتاب، دو پیوست قابل استفاده برای والدین و مربیان کودکان نابینا ارائه شده است. در پیوست اول، واژه‌های مورد استفاده در زمینه آشنایی با تعاریف مربوط به میزان دید، بیماری‌های مربوط به بینایی، وسایل کمک آموزشی مربوطه و فعالیت‌های مختلف مربوط به کودکان نابینا، گردآوری شده است. همچنین در پیوست دوم، منابع علمی و چاپ شده مفیدی که برای استفاده مربیان و والدین این عزیزان مفید و مثمر ثمر خواهد بود معرفی شده است.

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی همواره در زمینه ارائه آثار مربوط به افراد استثنایی پیش قدم بوده است. لذا ضمن تشکر از مسئولین محترم این دانشگاه که امکان چاپ مجدد این کتاب را برای استفاده مخاطبان فراهم نموده‌اند از مسئولان محترم انتشارات، کمال قدردانی و تشکر خود را ابراز می‌نماییم.

فصل اول

سخنی چند با والدین و مربیان کودکان نابینا

سخنی چند با والدین و مربیان

از زمانی که کودک نابینایی در خانواده‌ای متولد می‌شود مسئولیت والدین در برابر او شروع می‌شود. برخوردهای صحیح والدین و اطرافیان از زمان تولد کودک نابینا برای او تأثیر مهمی دارد. به همان میزان که برخوردهای صحیح، به رشد طبیعی کودک نابینا کمک خواهد کرد عدم توجه به نیازها و آموزش‌های خاص بر اساس نابینایی وی بدون دقت در توانمندی‌های او برایش مثر ثمر نخواهد بود. برخی نکات کلیدی که ما در برخورد با کودک نابینا و کم‌بینا در تحقیق به آن رسیدیم و رعایت

آن از ضروریات به نظر می‌رسد به شرح زیر ارایه می‌نماییم:

- نتایج حاصل از آزمایش‌های گوناگون در این تحقیق در خصوص استفاده از آموزش مستقیم نشان داد؛ برای انجام هیچ یک از فعالیت‌های کودکان نابینا؛ از آموزش مستقیم استفاده نکنیم زیرا این روش برای آنان مفید نمی‌باشد.

- استفاده از آموزش‌هایی که تناسب سن و شرایط کودک در آن رعایت شده بیشتر مثر ثمر می‌باشد.
- نکته بسیار مهم برای نتیجه‌گیری بهتر به کودک نابینا باید آموزش‌ها جدا از یکدیگر طرح و اجرا شوند. زیرا در هم بودن آموزش مسائل گوناگون، باعث سردرگمی کودک نابینا خواهد شد.
- برای آموزش، نیازی به بستن چشم کودک نابینا نداریم و حتی در صورتی که کودک نابینا اندک بینایی هم دارد؛ ما باید با تقویت وی کمک کنیم تا بهتر محیط را بشناسد و موقعیت خود را در محل واضح‌تر تخمین بزند.